

~~VERTROUWELIJK~~

26 OKT. 2001

Deze rubricering is
beëindigd na 50 jr.

Stg. GEHEIM

MAANDOVERZICHT

No. 4 1967

BINNENLANDSE VEILIGHEIDSDIENST

V E R T R O U W E L I J K

Maandoverzicht no. 4 - 1967

103

(Tijdvak 1-4-1967 t/m 30-4-1967)

No. 868.916

I N H O U D

Elz.

I.	<u>Communisme Internationaal</u>	
	Problemen in Oost-Europa	1
	Tegenstellingen in het Warschaupakt	2
	Diplomatieke betrekkingen Bonn-Boekarest	9
II.	<u>Activiteiten van de Communistische Partij Nederland</u>	
	De CPN en de communistische conferentie te Karlovy Vary	12
	Oud-leden van de CPN nemen pro-Russisch initiatief	13
	Het conflict in de CPN	14
	Betekenis van "Pegasus"	17
	Conflict met bouwvakarbeiders te Amsterdam afgewend	20
	Agitatie i.v.m. situatie in de textielindustrie	21
	De communisten in de ondernemingsraden	23
III.	<u>Recente ontwikkelingen in de protestbeweging</u>	
	Activiteiten inzake Vietnam	24
	Reuring van vrijwilligers	27
	De provinciëntocht tijdens de pinksterdagen	28
	Agitatie tegen militaire parade in Zeeland	29
	Stichting Nederland-Vredesland	31
	<u>Bijlage: De zaak Gloekhow</u>	33
	<u>Stakingsoverzicht april 1967</u>	39
	<u>Agenda</u>	40.

HOOFDSTUK I

COMMUNISME INTERNATIONAAL

Problemen in Oost-Europa

In de achterliggende maanden is, vanwege tegenstellingen en conflicten, in het blok van de Warschaupakt-landen een labiele situatie ontstaan, die mogelijk op korte termijn tot niet alleen voor de verhoudingen tussen de satellieten onderling, maar ook voor de Oost-West verhouding interessante, nieuwe ontwikkelingen zal leiden.

Pogingen van de kant van Moskou de Oosteuropese satellieten op basis van het Warschaupakt tot een hechtere politieke eenheid samen te smeden, zijn stukgelopen op een hardnekkig verzet van de Roemenen, de grote meesters van de interne blokdiplomatie. In het vlak van de militaire veiligheid zijn de tegenstellingen verdiept tussen de "Noordelijke Drie" - de DDR, Polen en Tsjechoslowakije, met een direct belang bij een sterke alliantie tegen het "revanchistische" West-Duitsland - en de "Zuidelijke Drie" - Hongarije, Bulgarije en Roemenië. De economische samenwerking hapert, met een verder oriëntering van verschillende bloklanden op het Westen tegelijk als oorzaak en gevolg. Het "verraad" van de Roemenen aan de zaak van de DDR - de in januari met West-Duitsland gesloten overeenkomst tot het aangaan van diplomatieke betrekkingen - heeft geleid tot een openlijke en bittere controverse tussen Pankow en Boekarest. Dat ook de Hongaren en de Bulgaren en mogelijk zelfs de Tsjechen niet schijnen te willen uitsluiten dat zij het Roemeense voorbeeld vroeger of later zullen volgen, draagt uiteraard niet bij tot een vermindering van de spanning.

Zoals in de jaren 1955/1956 de politieke ontwikkelingen binnen het blok in hoge mate bepaald werden door de positie die de Joegoslaven innamen in hun onderhandelingen met Moskou en zoals daarna vooral de Polen en Hongaren het politieke klimaat en de interne verhoudingen van het blok verder wijzigden, zo zijn het de laatste jaren - vanaf ongeveer 1962 - de Roemenen geweest die, als voorvechters van een feitelijke autonomie, een beslissende invloed hebben uitgeoefend op de interne en externe situatie van het satellietenkamp. Onder leiding van de oude revolutionair Gheorghiu-Dej en na diens dood (in 1965) onder leiding van zijn één generatie jongere opvolger Ceaucescu zijn zij er - be-

gunstigd door de omstandigheden - in geslaagd zich onder de dwang van Moskou uit te werken (desatellitisatie is de term die daarvoor in de Westerse pers is uitgevonden) en hun nationale trots te hervinden.

De moeilijkheden die in het satellietenblok zijn ontstaan, zijn niet voor een gering deel hieruit voortgekomen.

Tegenstellingen in het Warschaupakt

Het grote spektakelstuk van de Roemeense politiek is wel het verzet geweest tegen Moskou's plannen tot herziening van de Comecon in de jaren 1962-1964. De opzet van Chroestjow was het destijds, de centrifugale krachten in het blok te neutraliseren door het forceren van de economische integratie (en bij implicatie een strakkere politieke binding) van de Oosteuropese satellieten onder de motto's "internationalisering van het produktieproces" en "internationale arbeidsverdeling", een opzet waarbij tevens voorzien werd in de oprichting van supranationale organen.

De Roemenen, die zich in de geïntegreerde blokeconomie volgens deze plannen van Moskou de rol van landbouwprodukten- en grondstoffenleverancier zagen toegewezen, waardoor hun eigen ambitieus industrialisatieprogram in gevaar dreigde te komen, en die het bovendien niet ontging, dat met de zeggenschap over de inrichting van de nationale economie ook een stuk politieke autonomie verloren zou gaan, verzetten zich er hevig tegen. Onder omstandigheden waarin Moskou het zich niet kon veroorloven met zijn satellieten in conflict te komen (in deze jaren viel het hoogtepunt van de vijandige polemieken met de Chinezen) slaagden zij erin de integratieplannen volledig te torpederen en bovendien, met verwijzing naar de principes van het socialistisch internationalisme, hun nationale souvereiniteit een meer reële inhoud te geven.

In april 1964 bevestigden de Roemenen deze overwinning met een "onafhankelijkheidsverklaring", waarin zij stipuleerden, dat de planning van de nationale economie tot de fundamentele en onvervreembare rechten van de soevereine socialistische staat behoorde, dat dit trouwens ook haar voornaamste middel was ter bereiking van de door haar gestelde politieke en sociaal-economische doeleinden en dat haar souvereiniteit derhalve elke wezenlijke inhoud zou verliezen zo zij dit middel uit handen zou geven.

De positie van Roemenië bleek zo sterk, dat Moskou er vanaf zag nog tegen deze onafhankelijkheidsverklaring te protesteren of zelfs

maar in discussie te gaan over de merites van de meer principiële uitspraken waarmee de Roemenen later hun standpunten bevestigden. Toch was het gezichtsverlies niet gering voor Chroestsjow, die de "wet van de internationalisering van het productieproces" had ontdekt en het de Roemenen nu niet kon tegenspreken dat "vormen van supranationale samenwerking of socialistische integratie strijdig waren met het marxisme-leninisme, niet strookten met de natuurlijke belangen van de staat, de algemene belangen van het internationale socialistische stelsel en het prestige van het socialisme in de wereld schaadden".

Na de afzetting van Chroestsjow en het overlijden van Gheorghiu-Dej enkele maanden daarna, volgde een periode waarin zowel de nieuwe Sowjetleiders als de Roemenen zich in een nieuwe situatie trachtten te oriënteren. Beide partijen hadden behoefte aan een periode van rust waarin zij hun posities konden consolideren. Kwesties van binnenlandse politiek kregen daarbij uiteraard de meeste aandacht. De relatie tussen Boekarest en Moskou bleef derhalve een tijdlang oppervlakkig hartelijk.

In de tweede helft van 1965 echter bleek, dat Kosygin en Brezjnev niet van zins waren, de gevolgen van Chroestsjows nederlaag in Oost-Europa zonder meer te accepteren. In juli van dat jaar liet Brezjnev, als gast aanwezig op het Roemeense partijcongres, de eindeloze tirades van de Roemenen over hun nationale onafhankelijkheid nog gelijkmoedig over zich heen gaan zonder zich tot tegenspraak te laten verleiden. Nauwelijks twee maanden later echter heropende hij de strijd, toen hij in een rede tot het Centraal Comité van de CPSU de organisatie in het vooruitzicht stelde van een "permanent en effectief mechanisme" voor de coördinatie van de Warschaupakt-politiek. Uit de toelichting die hij op dit voorstel gaf viel af te leiden, dat hij dacht aan een apparaat dat regelend en coördinerend zou kunnen werken ten aanzien van de betrekkingen tussen de Warschaupaktlanden onderling en ten aanzien van de buitenlandse politiek van het blok als geheel, waardoor alle eventuele tegenstellingen binnen het pakt konden worden opgevangen.

Wat Brezjnev beoogde was duidelijk. De pogingen van Chroestsjow de Warschaupaktlanden tot een hechtere politieke eenheid samen te smeden via de lijn van de economische integratie waren mislukt. Zelf koos hij derhalve de andere weg waarlangs hij de organisatorische voorwaarden en mogelijkheden reeds wist te liggen ter bereiking van hetzelfde doel, namelijk de weg van de militaire integratie.

Het waren weer de Roemenen die als eersten en prompt op het nieuwe gevaar reageerden. In de verwachting waarschijnlijk, dat de Sowjetleiders op het XXIIIe CPSU Congres (maart 1966) meer concrete plannen zouden willen uitwerken, zochten zij vooraf haastig contact op hoog niveau met de beide andere landen van de "Zuidelijke Drie", n.l. Bulgarije en Hongarije, en bovendien met Joegoslavië. Dat het CPSU Congres intussen geen onheil bleek aan te kondigen, vermocht hen niet te kalmcren. En terecht, want kort daarop werd het uit verschillende aanwijzingen duidelijk, dat Brezjnev zijn ideeën inderdaad wenste door te zetten. Bijzonder ominous waren de aankondigingen van een serie top-conferenties - van de ministers van defensie, van de ministers van buitenlandse zaken, van de militaire commandanten van de "Noordelijke Drie" en tenslotte van het hoge Politieke Consultatieve Comité van het Warschaupakt .. in het voorjaar en de zomer van dat jaar (1966). Vooral de conferentie van het Politieke Comité leek van beslissend belang te zullen worden. Ceaucescu besloot haar dan ook niet af te wachten.

Op 7 mei hield hij te Boekarest een opzienbarende rede, ter gelegenheid van de 45e verjaardag van de Roemeense CP, waarvan vrijwel de eerste woorden waren, dat de communistische partij de partij was waarin het Roemeense volk zijn eeuwenlange strijd voortzette voor zijn onafhankelijkheid en voor de verdediging van zijn nationale staat. In een uitvoerig historisch overzicht over de periode van de laatste honderd jaar beschreef hij het wel en wee van deze strijd, waarbij hij verschillende malen fel uithaalde naar de buurlanden die Roemenië's soevereiniteit hadden geschonden en Roemeens gebied hadden geannexéerd en uitgeplunderd (dat was in de tijd vóór het socialisme) en het verderfelijke centralisme van de communistische beweging hekelde (dat sloeg op de situatie in de tijd van de Comintern). Dat hij aldus in feite zijn gal spuwde over analoge situaties in het heden kon echter niemand ontgaan. Noch het verwijt van "nationalisme", noch het argument dat het "socialistisch internationalisme" de onderlinge verhoudingen van de socialistische landen een nieuwe dimensie hadden gegeven, wenste hij in dit verband te accepteren. "Elke poging een tegenstelling te creëren tussen de begrippen 'socialistische natie' of 'socialistisch vaderland' en 'socialistisch internationalisme' was volstrekt onaanvaardbaar en onwetenschappelijk", zei hij. "Het leed geen twijfel of de 'natie' zou voor de hele periode van de opbouw van het socialisme en het communisme de basis blijven voor de ontwikkeling van de maatschappij. Dat elke socialistische natie zich sterk maakte, kon nimmer strijdig zijn met

het principe van het internationalisme, aangezien de bijzondere samenwerking tussen gelijkberechtigde, soevereine en onafhankelijke socialistische staten in het economische, wetenschappelijke en culturele vlak (hij vermeed het over militaire samenwerking te spreken) bijdroeg tot de versterking van het socialistische kamp als geheel."

"Het was een bewezen feit", aldus kwam Ceaucescu in zijn betoog tot de kern van de zaak, "dat niemand de economische realiteit, de kracht en de macht, de eisen van de binnenlandse en de buitenlandse politiek van een land beter kende dan de communistische partij van dat land zelf. Daarom had zij het exclusieve recht de politieke lijn en de revolutionaire strategie en tactiek van de werkende klasse van dat land te bepalen. En zelfs wanneer dit problemen schiep in de relaties met andere socialistische landen betekende dit nog niet, dat de belangen van het internationalisme werden geschaad."

De Roemeense partijleider ging zelfs nog verder. Werkelijk respect voor de soevereiniteit en de nationale onafhankelijkheid van alle landen en een consequente toepassing van het principe van de noninterventie vormden de enige rationele en aanvaardbare basis voor de vestiging van internationale samenwerking en vrede tussen alle volkeren van de wereld.

"Militaire blokken en het systeem van militaire bases op het grondgebied van andere staten vormden de voornaamste hindernissen voor de samenwerking tussen de volkeren. Blokken en paktten en de legering van troepen in andere landen waren anachronistische fenomenen en onverenigbaar met de principes van onafhankelijkheid en nationale soevereiniteit en met de principes van normale betrekkingen tussen alle staten."

Daarmee was de kogel door het Kremlin. Brezjnev ijldde naar Boekarest om Ceaucescu tot bedaren te brengen. Voorzover dit uit het korte communiqué dat over de besprekingen werd uitgegeven viel af te leiden, gaven beiden elkaar echter weinig toe. Dat de Roemenen tezelfdertijd aan de partners van het Warschaupakt in een memorandum voorstellen zouden hebben gedaan tot een verre gaande afzwakking van het bondgenootschap - zoals de geruchten het wilden - werd door Boekarest ontkend (op 18 mei). Het was echter opmerkelijk, dat dit dementi zorgvuldig buiten de Roemeense pers werd gehouden. En in elk geval lagen de voorstellen waarvan sprake was wel in de lijn van Roemenië's bedoelingen.

In een toespraak die Brezjnev op 2 juni in Bratislava hield bij

gelegenheid van zijn bezoek aan het 13e congres van de Tsjechische CP, legde hij opnieuw nadruk op de noodzaak van een versterking van de socialistische alliantie, daarbij de gedachtengang van de Roemenen omkerend.

"Hoe sterker het bondgenootschap en de samenwerking tussen de socialistische landen is," zei hij, "des te beter zullen zij de taak van de opbouw van het socialisme en het communisme kunnen vervullen en des te meer indruk zullen onze ideeën maken op het werkende volk van de kapitalistische landen. Anderzijds dienen wij er echter voor op onze hoede te zijn, dat het imperialisme listig en sluw gebruik zal trachten te maken van zelfs maar de geringste moeilijkheden in de betrekkingen tussen de socialistische landen, met de bedoeling het anti-imperialistische front te verzwakken en de spanning in de wereld te doen toenemen....."

Bij een andere gelegenheid pleitte hij opnieuw voor "eenheid van actie en voor een nauwere politieke en militaire samenwerking tussen de bloklanden, hoewel hij hieraan toevoegde, dat de Sowjet-Unie vreedzame samenwerking prefererde boven een systeem van militaire blokken. En in elk geval zou hij de belangen van het Warschaupakt verdedigen zolang de NAVO bestond.

Wat dit laatste betrof waren de Roemenen het wel ongeveer met hem eens: "zolang het agressieve Noord-Atlantische blok bestond zouden zij evenals de andere ondertekenaars van het verdrag van Warschau hun waakzaamheid en hun defensiemacht versterken", zoals Ceaucescu een week na Brezjnev verklaarde. (Ofschoon, hij leek eerder het oog te hebben op een versterking van de nationale defensie dan op een versterking van het pakt zelf.)

Met deze enigszins dubieuze overeenstemming over de continuering van het verdrag van Warschau tot in ieder geval het moment waarop de NAVO zou ophouden te bestaan, en een openlijk conflict over de vraag of het pakt ertoe zou moeten dienen de militaire maar vooral ook politieke samenhang tussen de socialistische landen te bevorderen, troffen de Russen en Roemenen elkaar in juli op de conferentie van het Politieke Consultatieve Comité van het Warschaupakt, die door vriend en vijand met spanning tegemoet was gezien. Voor wie vuurwerk had verwacht, had de conferentie weliswaar een teleurstellend verloop, doch uit de verklaring die na afloop werd uitgegeven - een aaneenschakeling van algemeenheden en "platitudes" - vielen wel enkele interessante conclusies te trekken.

In tegenstelling tot hetgeen de Prawda op de dag van de beëindiging van de conferentie schreef, namelijk "dat ze in een belangrijke mate had bijgedragen tot een verbetering van het mechanisme van de Warschaupakt-organisatie", bleek in de verklaring met geen woord te worden geraapt over dit belangrijkste punt dat de gemoederen tevoren zo heftig in beweging had gebracht. Een woordvoerder van de Sowjet minister van buitenlandse zaken Gromyko verklaarde trouwens tegenover de pers met evenzoveel woorden, "dat deze kwestie niet in discussie was geweest".

Dit betekende, dat de Roemenen opnieuw, zoals in 1964, de hand van Moskou hadden weten tegen te houden. Waarschijnlijk zelfs hadden zij het pleit al gewonnen vóór de aanvang van de conferentie, door te dreigen niet aan het topberaad te zullen deelnemen als de Sowjetleiders hun plannen zouden willen doorzetten (zoals zij later, in februari 1967, aankondigden dat men op hun medewerking aan een conferentie van ministers van buitenlandse zaken van het Pakt niet behoefde te rekenen, wanneer deze ten eerste in Oost-Berlijn zou worden gehouden en ten tweede zou worden aangegrepen om de buitenlandse politiek van Roemenië te bekritisieren).

Deze direkte weg naar een grotere militaire en politieke eenheid van het satellietenblok was daarmee derhalve opnieuw geblokkeerd. Moskou had er een openlijk conflict met de Roemenen niet om durven riske- ren. Maar wellicht was er nog een indirecte weg waarlangs tenminste prak- tisch hetzelfde doel zou kunnen worden bereikt. De Roemenen zouden er geen bezwaar tegen mogen maken, aldus speculeerden de Sowjet-leiders, dat de Oosteuropese landen zich bonden aan enkele algemene richtlijnen voor de normalisering van de relaties met het Westen als onderdeel van een algemeen plan voor de verhoging van de Europese veiligheid en voor de realisering van de doelstellingen van de vreedzame coëxistentiepoli- tiek in Europa. In dit plan pasten voorstellen tot verbetering van de economische en culturele betrekkingen, tot uitbreiding van technisch- wetenschappelijke uitwisselingsprogramma's, tot eliminatie van belom- meringen in de bilaterale relaties, voorstellen ook tot verbetering van het algemene politieke klimaat in Europa, culminerend in de propositie van een conferentie over de Europese veiligheid waaraan zowel de Oost- als Westeuropese landen zouden deelnemen en in verband waarmee zelfs een gelijktijdige liquidatie van de NAVO en het Warschaupakt in het voor- uitzicht werd gesteld. (Het was voor het eerst dat een dergelijk voorstel namens het Warschaupakt zelf werd gedaan.)

Het was over dit complex van zaken dat het Politieke Comité van het Pakt, blijkens de verklaring die het uitgaf, voornamelijk te spreken kwam. Uiteraard werd het begrip "Europese veiligheid" volledigheidshalve nader gedefinieerd. In de eerste plaats stelde men vast, dat de status quo in Europa gehandhaafd diende te blijven.

Het belang van de vrede en de veiligheid in Europa en in de gehele wereld, het belang ook van het Duitse volk vordert, dat de regering van de Duitse Bondsrepubliek de feitelijke situatie in Europa accepteert. Dit betekent, dat zij het bestaan van twee Duitse staten als uitgangspunt dient te nemen, afziet van haar eisen met betrekking tot de herziening van de grenzen in Europa en van haar pretentie de enige vertegenwoordigster te zijn van het gehele Duitse volk en in het vervolg zal nalaten druk uit te oefenen op die landen, die overwegen de DDR te erkennen.

In de tweede plaats werd gestipuleerd, dat de Europese veiligheid een zaak was die slechts de Europese landen zelf te regelen hadden.

Het staat vast, dat de bedoelingen van de Verenigde Staten in Europa in geen enkel opzicht samenvallen met de levensbelangen van de Europese volkeren en de eisen van de Europese veiligheid. De regering van de Verenigde Staten tracht haar bondgenoten in West-Europa haar wil op te leggen en hen te gebruiken als pionnen in haar wereldpolitiek. De huidige politiek van de Verenigde Staten vormt een bedreiging voor de vrede en de veiligheid in Europa.....

En tenslotte werd via velerlei algemene aanwijzingen getracht ongewenste ontwikkelingen te voorkomen, naar het scheen ten overvloede. Het sprak immers vanzelf dat "een betere Europese samenwerking in het algemeen eiste, dat alle landen afzagen van discriminatie en politieke of economische dwangmaatregelen tegen andere landen en dat zij hun onderlinge betrekkingen normaliserden, daarvan niet uitgesloten de normalisering van de betrekkingen met de beide Duitse staten", etcetera.

In deze fuik schenen de Roemenen zich te laten vangen. Partijsecretaris Ceaucescu en premier Maurer tekenden de verklaring persoonlijk. Alle onzekerheid over de Roemeense trouw aan de bondgenoten was daarmee echter niet weggenomen. Met name de Oost Duitsers, die in het program vermoedelijk niet voldoende garanties vonden voor hun meest vitale belangen, bleven wantrouwend. Ulbricht tenminste verklaarde na de ondertekeningsplechtigheid nogal met nadruk: "Wij beloven onze Roemeense vrienden, dat wij alles zullen doen wat in ons vermogen ligt

om het accoord dat wij gesloten hebben overeenkomstig de bedoelingen na te komen".

Hij schatte de Roemenen wel juist in. Zij van hun kant achtten zich slechts aan de letter van het accoord gebonden. En twee zaken waren niet letterlijk geregeld: in de eerste plaats was er slechts sprake geweest van "normale" betrekkingen, over "diplomatieke" betrekkingen was niets gespecificeerd; en in de tweede plaats was niet precies met zoveel woorden overeengekomen - hoewel dit wel naar de geest van het accoord was - , dat men nadere betrekkingen met West-Duitsland afhankelijk zou stellen van de aanvaarding van de Europese status quo door Bonn.

De mazen van de fuik waren te wijd. De Roemenen ontsnapten toch nog.

Diplomatieke betrekkingen tussen Bonn en Boekarest

Hoewel er reeds, zowel binnen als buiten het blok, enige tijd lang rekening mee was gehouden dat Roemenië zich voor wat de verhouding tot West-Duitsland betref, steeds minder aan de gemeenschappelijke blok-politiek zou wensen te storen, kwam in januari van dit jaar toch nog als een verrassing het bericht, dat de regeringen van beide landen waren overeengekomen diplomatieke betrekkingen aan te gaan. De regering van de DDR reageerde onmiddellijk met een woedende uitval in "Neues Deutschland", waarin zij, onder verwijzing naar de eisen die het Politieke Comité van het Warschaupakt in juli aan de Bondsrepubliek had gesteld, verklaarde dat de "voorwaarden waaronder Boekarest en Bonn tot hun accoord waren gekomen niet dienstig waren voor de bevordering van de vrede en de veiligheid in Europa en voor de bestrijding van het militarisme en het neo-militarisme in West-Duitsland". De Roemenen hadden van de Westduitsers niet gewaait, dat zij het feitelijk bestaan van twee Duitslanden zouden aanvaarden en hun revanchistische oogmerken zouden opgeven. En dat was een betreurenswaardige zaak. Zo werden de Westduitse militaristen immers slechts aangemoedigd hun revanchistische politiek voort te zetten.

Boekarest gaf Pankow een bits antwoord terug, dat in de propaganda-media begeleid werd door lange commentaren waarin het zelfbeschikingsrecht van de socialistische landen in hun buitenlandse politiek in velerlei variaties werd geformuleerd. Volgens Ulbrichts woordvoerders echter was er reeds geen sprake meer van een zelfstandige Roemeense politiek, aangezien de Roemenen zich geheel en al onderworpen hadden

aan de dwang van Bonn en zich gewillig geconformeerd hadden aan die elementen van de Westduitse politiek waaruit alle spanningen, de onzekerheid en het oorlogsgevaar in Europa voortkwamen.

De ruzie liep in enkele dagen zo hoog, dat de Roemenen weigerden hun minister van buitenlandse zaken te doen deelnemen aan een conferentie van het Warschaupakt, louter omdat deze in Oost-Berlijn zou worden gehouden. Op het laatste moment werd de bespreking derhalve naar Warschau verlegd, maar eerst nadat de Roemenen de garantie hadden gekregen dat zij niet zouden worden aangevallen vanwege hun betrekkingen met Bonn, waren zij bereid - zuinig - een onderminister af te vaardigen.

Uiteraard werd de conferentie een mislukking aangezien het juist de bedoeling was geweest de problemen rond het Roemeense "verraad" aan de blokpolitiek aan de orde te stellen. Dat de Oostduitse pers achteraf de betekenis van de conferentie tot nogal belachelijke proporties opblies in een poging de solidariteit van het Pakt aan te tonen wees er bovendien op, dat er grotere zorgen waren dan die om de ontrouw van Roemenië. Het viel niet moeilijk te raden welke zorgen dit waren. Hongarije en Bulgarije hadden zoveel interesse getoond voor het Roemeense initiatief, dat het waarschijnlijk leek dat zij het voorbeeld vroeger of later zouden wensen te volgen. In het Pakt zouden daarmee de "Noordelijke Drie" op een fundamenteel politiek punt in conflict komen met de "Zuidelijke Drie". Het toch al ingewikkelde patroon van positieve en negatieve relaties tussen de bloklanden zou daardoor nog weer verder gecompliceerd worden.

Op het VIIe Congres van de SED, dat in april te Oost-Berlijn werd gehouden cirkelden alle gedachten rond de problemen van het Warschaupakt. In zijn politieke beschouwingen wijdde Ulbricht er eindeloos over uit. Hij wist zich daarbij opmerkelijk goed te beheersen en kwam zelfs tot de optimistische uitspraak, dat de saamhorigheid van de socialistische staten op de grondslag van het proletarisch internationalisme sterker zou blijken te zijn dan bepaalde voorbijgaande verschijnselen van nationaal sectarisme. Uit zijn woorden bleek echter eveneens overduidelijk de tegenstelling tussen de noordelijke en de zuidelijke paktstaten, waar hij sprak over de onverbreekelijke broederlijke banden tussen de DDR en de Sowjet-Unie (uiteraard), Polen, Tsjechoslowakije (met name genoemd) "en anderen".

Gomoelka voor Polen en Hendrych voor Tsjechoslowakije sloten zich bij hem aan door te verklaren dat de aanmatigheden van de Westduitse

regering de ontspanning in Europa in de weg stonden, en dat zij aan zeer bepaalde voorwaarden - neerkomend op de aanvaarding van de status quo in Europa - zou moeten voldoen, wilde zij als onderhandelingspartner acceptabel worden.

De Roemenen putten zich uit in betuigingen van vriendschap en broederlijkheid - volgens de tactiek die zij van Gheorghiu-Dej geleerd hadden - zonder zich maar met een vinger aan de hete hangijzers te branden.

Het meest ernstige vermaan kwam misschien wel van Brezjnev:

"Hoe kunnen de leidende politici van de Bondsrepubliek verwachten", zei hij, "dat de volkeren van Europa aan hun tot niets verplichtende woorden over 'vrede' en over een verbetering van de betrekkingen met het Oosten geloof hechten? Vele politici in West-Duitsland en ook de Westduitse pers verheimelijken trouwens niet, dat Bonn de diplomatieke manoeuvres met betrekking tot deze relaties met het Oosten slechts beschouwt als manoeuvres in de strijd tegen de socialistische landen, met het doel tweedracht in hun rijen te zaaien en de DDR te isoleren. Bonn heeft de socialistische landen van Europa de hand toegestoken. Maar zij verbergt in die hand een steen, en men moet ons, communisten, wel voor zeer naïef houden als men hoopt dat wij dat niet zien:

De socialistische landen van Europa wensen de politieke, economische en culturele betrekkingen met alle landen, inclusief West-Duitsland, te normaliseren ter bevordering van de vrede en de wederzijdse belangen. Zij zullen echter nooit bereid zijn zulks te doen ten koste van hun eenheid, ten koste van een van hun bondgenoten - en zeker niet ten koste van de Duitse Democratische Republiek.

Het was duidelijke taal. Het was echter de vraag of zelfs Brezjnev over de macht en de middelen beschikte om de ontwikkelingen tegen de houden waartegen hij waarschuwde. De Hongaarse en Bulgaarse delegaties bepaalden zich voor wat hun opvattingen over de brandende kwesties betrof slechts tot algemeenheden. En de Roemenen bleken niet geïmponeerd.

H O O F D S T U K   I I

ACTIVITEITEN VAN DE COMMUNISTISCHE PARTIJ NEDERLAND

De CPN en de communistische conferentie te Karlovy Vary

De vertegenwoordigers van de Europese communistische partijen, die van 24 - 26 april j.l. te Karlovy Vary besprekingen hebben gevoerd over "vrede en veiligheid in Europa", hebben de thuisgebleven CPN niet gemist. In deze zin althans drukte de Tsjechische partijleider Novotny zich uit in zijn slottoespraak. Hij verklaarde een lange brief van de CPN te hebben ontvangen, waarin was uiteengezet waarom de leiding van de Nederlandse CP had gemeend zich te moeten distantiëren van deze communistische bijeenkomst. Novotny zei onomwonden niet de behoefte te hebben op deze brief te antwoorden.

De CPN is evenwel niet de enige Europese CP geweest die te Karlovy Vary om politieke redenen verstek heeft laten gaan. Behalve de Albanese CP, die niet was uitgenodigd, en de Zweedse CP die slechts een "waarnemer" had gestuurd, weigerden ook de communistische partijen van Noorwegen, Joegoslavië en Roemenië om deel te nemen aan deze ontmoeting. In het bijzonder heeft het wegblijven van de Roemenen een duidelijke schaduw geworpen op deze manifestatie van Europese communistische eenheid tegen - zoals de Russische partijleider Breznjew het uitdrukte - vredesvijand nummer één: het Westduitse imperialisme. Het is dan ook niet toevallig, dat de CPN zich juist deze maand beijverd heeft om contact op te nemen met de Roemenen, die al eerder schriftelijk daarop hadden aangedrongen. In het kader van dit contact verbleef de hoofdredacteur van "De Waarheid", Joop Wolff van 11 tot 16 april j.l. in Boekarest, teneinde zich te oriënteren over de politieke standpunten van de Roemeense CP, die de zo isolationistisch ingestelde CPN-leiding voldoende waarborgen schijnen te bieden om nauwere banden tussen beide partijen te rechtvaardigen.

Daarmede is dan de Roemeense CP op het ogenblik de enige communistische partij in Europa met welke het de CPN belieft betrekkingen te onderhouden. Een situatie die wel in scherpe tegenstelling staat tot de huidige bijzonder slechte verhouding tussen de CPN en bijvoorbeeld de Russische en de Oostduitse CP (SED). Zo publiceerde "De Waarheid" over het onlangs gehouden SED-congres enkele korte kritische

berichtjes, waarin niet veel meer stond dan dat Ulbricht zich te buiten was gegaan aan een scheldpartij op de "Mao-groep in de Chinese CP" en dat Breznjew een bedekte aanval had gedaan op Roemenië. De CPN had dan ook geen delegatie naar het congres gezonden, omdat - aldus het dagblad - "de aanwezigheid van vertegenwoordigers van zusterpartijen vaak gebruikt wordt om vraagstukken te bespreken, waartoe deze bijeenkomsten niet bevoegd zijn".

Ook in de spaarzame publicaties over de conferentie te Karlovy Vary overheerste eenzelfde kritische toon. De kwestie-Vietnam, die Breznjew aanroerde in zijn rede, had volgens "De Waarheid" niet besproken mogen worden, daar er geen gedelegeerden van de Noord- en Zuid-vietnamese CP'en aanwezig waren. Verder keerde het blad zich opnieuw scherp tegen het aan de orde gestelde "non-proliferatieverdrag", waarbij het voornamelijk aandacht besteedde aan het afwijzend standpunt dat de CPN t.a.v. deze kwestie inneemt. Andere onderwerpen waarover van gedachten werd gewisseld, zoals erkenning van de Oder-Neisse grens, géén atoomwapens voor West-Duitsland, en eenheid van actie tegen de NAVO tussen Europese communisten, socialisten en "progressieve gelovigen", roerde "De Waarheid" in het geheel niet aan. Samenvattend kan gesteld worden dat de CPN-leden eens te meer door hun partijblad bijzonder onvolledig en tendentieus zijn voorgelicht over hetgeen er gaande is in de communistische wereldbeweging en dat de CPN-leiding het isolement van haar partij t.o.v. de andere Europese CP'en (dwarsligger Roemenië uitgezonderd) nadrukkelijk heeft bevestigd.

Oud-leden van de CPN nemen pro-Russisch initiatief

Sedert de opheffing van de Socialistische Werkerspartij ("Brug-groep") op 31 december 1965, is de organisatorische binding weggevallen tussen het niet geringe aantal Nederlandse communisten dat in de loop der jaren - veelal om disciplinaire redenen (conflicten met partij-dictator De Groot) - heeft gebroken met de CPN.

Goeddeels bevrijd van hun communistische image, maar meestal niet wezenlijk bekeerd, vonden sommigen daarna via de PSP (Henk Cortzak, dr. Ger Harmsen e.a.) opnieuw de weg naar het politieke toneel, anderen daarentegen bleven in kleine, besloten kring onderling contact houden, zich koesterend in een gemeenschappelijke rancune tegen het "regiem De Groot". Aangenomen kan worden dat de groeiende anti-

Russische tendens in het CPN-beleid van de laatste jaren en het daarmee gepaard gaande isolement, waarin deze partij zich heeft gemanoeuvreed t.a.v. de andere Europese CP'en, bovengenoemde, in de diaspora verblijvende Nederlandse communisten, die in meerderheid hun sympathieën voor Moskou nooit hebben verloochend, gesterkt hebben in hun overtuiging dat een hergroepering van de tegenkrachten tegen De Groot c.s. thans noodzakelijker wordt dan ooit. De weigering van de CPN-leiding om deel te nemen aan de communistische conferentie te Karlovy Vary en de recente partijbesluiten t.a.v. "Vernu" en "Pegasus", die nogal wat opschudding hebben veroorzaakt in en om de CPN, zullen hen ongetwijfeld aangespoord hebben op korte termijn enige initiatieven te ontplooiën. Vermeldenswaardig is in dit verband dat, nu er een duidelijke breuk gaapt tussen de Vereniging "Nederland-USSR" en de CPN, verschillende oud-leden van de CPN zich hebben aangemeld voor het lidmaatschap van deze vereniging. Een handreiking waarop het bestuur van "Nederland-USSR" vooralsnog niet onverdeeld gunstig schijnt te willen reageren. Het vereist nu eenmaal wat aanpassingsvermogen om, ook al is men zelf partij-vijand geworden, de partij-vijanden van vroeger als kameraden te begroeten. Een opmerkelijker initiatief was de brief, die een drietal ex-CPN-leden, t.w. Jan Hoogcarspel, Evert Sip en Nel Postma-Wessels, gezonden heeft aan de vertegenwoordigers van de Europese CP'en, die van 24 - 26 april j.l. te Karlovy Vary bijeen waren. In deze brief werd namens 'n honderdtal Nederlandse communisten, o.w. de voormalige CPN-voorzitter G. Wagenaar, de oud-hoofdredacteur van "De Waarheid" A.J. Koejemans en de onlangs ontslagen "Pegasus"-directeur J. van Seggelen, instemming betuigd met deze communistische conferentie. Gesteld werd, dat het bestuur van de CPN weliswaar gemeend had geen vertegenwoordiger naar deze bijeenkomst te moeten zenden, maar dat "vele communisten in en buiten de CPN" het met dit besluit niet eens waren en de conferentie alle succes toewensten.

Het conflict in de CPN

De op 1 april j.l. in "De Waarheid" gepubliceerde besluiten van het CPN-partijbestuur t.a.v. "Pegasus", "Vernu" en "VCU"-reisdienst, hebben de Nederlandse (niet-communistische pers) aanleiding gegeven zich uitvoerig met de "ins" en "outs" van de CPN bezig te houden.

aanvankelijk waren het Van Seggelens ontslag als directeur van "Pegasus" en de schorsing van "Vernu"-directeur Hulst als lid van de CPN, die in het nieuws kwamen. Ruime aandacht werd daarbij tevens besteed aan het verleden van De Groot en diens positie in de CPN. Commentaren van mensen als Wagenaar en Gortzak verluchtten het geheel.

Het verzet van de CPN-afdeling Assendelft tegen de schorsing van Wim Hulst (uitdrukkelijk werd hem door de afdeling opgedragen zijn werk als CPN-gemeenteraadslid voort te zetten), en een drietal "schandalen" brachten de CPN andermaal op de voorpagina.

Het eerste "schandaal" betrof het feit dat De Groot ruim f 3300,- had getoucheerd als honorarium voor zijn boek "De dertiger Jaren" (zelfs de desbetreffende kwitantie werd gereproduceerd), dit in weerwil van het feit dat partijwerk (zoals het schrijven van een dergelijk boek), volgens CPN-normen, slechts aan de partij ten goede dient te komen.

Een volgende affaire had betrekking op het boek "De Commandant" van Dirk van der Voort, waarin drie bladzijden waren ingevoegd, die de "witte plek" in de Groots verzetsverleden moesten opvullen.

Tenslotte was er de wijze waarop het Stichtingsbestuur van "Pegasus" tot Van Seggelens ontslag had besloten. "Onbetrouwbare" leden ervan (J. Kleijn werd bij name genoemd) werd namelijk onder valse voorwendsels belet aan de beslissende vergadering deel te nemen. Met name "Het Vrije Volk" bleek over een en ander goed ingelicht te zijn.

Uiteraard kon bij een dergelijke publiciteit de CPN, i.c. "De Waarheid", niet blijven zwijgen. Aanvankelijk meende het blad het "geraaskal van sommige verwoede anti-communisten" te kunnen afdoen met "insinuaties" en met een aanval op "Het Vrije Volk", dat zo kwistig was met fantasieën over de CPN, zonder op de zaken in te gaan. Wat later verklaarde "De Waarheid", waarom er "lange en misleidende artikelen over de partij" werden gepubliceerd: "men" was boos omdat de CPN zich niet naar de conferentie in Karlovy Vary liet sommeren, omdat de CPN zich niet geroepen voelde toeristische uitstapjes naar Costeuropese landen te organiseren, omdat de CPN literatuur gedrukt wilde zien waaraan de Nederlandse werkers iets hebben in hun dagelijks leven en hun dagelijkse strijd.

Het artikel in "Het Vrije Volk" waarin de drie "schandalen" werden onthuld, dwong "De Waarheid" tot een weerwoord. Na een algemene aanval op "Het Vrije Volk", werd J. Kleijn aan het woord gelaten,

die verklaarde "heel simpel" op de dag van de vergadering van het "Pegasus" Stichtingsbestuur bezet te zijn geweest. De door De Groot ontvangen f 3300,- werden verklaard met "wat voor iedereen vanzelfsprekend is", n.l. dat het hier een vergoeding voor gemaakte onkosten betrof. Tenslotte werd de gehele "anti-communistische campagne" in direct verband gebracht met een "offensief van rechts" tegen de levensomstandigheden van de werkende mensen.

Drie dagen na dit artikel publiceerde "De Waarheid" een ingezonden brief van Dirk van der Voort, waarin hij de beschuldiging als zou De Groot buiten medeweten van de auteur in diens boek hebben geknoeid, van de hand wees. Hij, van der Voort, had op verzoek van zijn uitgever ("Pegasus") het te gering aantal bladzijden van zijn boek uitgebreid, o.a. met enige bladzijden over De Groot.

De Groots verleden werd niet met rust gelaten. In het weekblad "Vrij Nederland" verscheen een uitgebreide "biografie van een rancuneuze intrigant", waarin van De Groots verzetsheld-pose weinig werd heel gelaten. Het "weerwoord" van "De Waarheid" was even stereotiep als niet-terzake. Na een aanval op de "Arbeiderspers" (waar "Vrij Nederland" gedrukt wordt), werd het artikel in "Vrij Nederland" bestreden met de bekende "agententheorie". Als kroongetúige was in het gewraakte artikel namelijk Daan Goulooze ten tonele gevoerd, die had gewerkt "in de wereld der geheime diensten". Dit gevoegd bij het feit dat Goulooze in de oorlog contact had gehad met Wagenaar (die indertijd werd uitgemaakt voor Brits geheim agent), maakte voor "De Waarheid" de bronnen duidelijk, waaruit "Vrij Nederland" zijn "weerzinwekkende falsificaties" had geput.

Intussen hadden de maatregelen van het partijbestuur tegen "Vernu" en "Pegasus" in de CPN de nodige reacties losgemaakt. Op vele leden- en bestuursvergaderingen waren kritische geluiden t.a.v. de partijleiding en de persoon van De Groot te beluisteren. Zo kwamen o.m. uit Rotterdam felle protesten van de kant van vooraanstaande CPN-ers als Glimmerveen (afdelingssecretaris van Kralingen) en Goudkuil (o.a. hoofdbestuurder van "Nederland-USSR"). Naar verluidt trad eerstgenoemde zelfs uit de partij.

Ook in meerdere Amsterdamse afdelingen tekende men protest aan tegen de politieke lijn en de recente besluiten van het partijbestuur. Het hevigst echter laaide het verzet op in de Zaanstreek, waar n.b. een gehele afdeling (Assendelft, de woonplaats van Wim Hulst) een

protestbrief aan het Partijbestuur en aan alle CPN-districten zond.

De stroom van protesten gaf voedsel aan de verwachting van de partijleiding dat er een pro-Russische oppositie in de CPN zou ontstaan, met leden van "Nederland-USSR" als kern. Vandaar de verandering in toon, die bij diverse inleiders op ledenvergaderingen te beluisteren viel. Met klem werd betoogd dat "men" niets tegen "Nederland-USSR" had, doch alleen tegen het reisbureau "Vernu" bezwaar maakte. Ja, er bleek volgens enkele inleiders zelfs geen bezwaar meer tegen het reizen naar Oosteuropese landen, mits dat maar niet geschiedde onder communistische leiding.

Naar buiten evenwel hield de CPN-leiding staande, dat er niets aan de hand was. Tijdens de debatten over de regeringsverklaring verzekerde de voorzitter van de CPN-Tweede Kamerfractie, Marcus Bakker, dat er van een opstand in de partij - waarover in de niet-communistische pers was bericht - geen sprake was. O.a. dit deel van Bakkers rede werd herhaald in de CPN-radio-uitzending van 24 april j.l. Of hiermede het laatste woord gesproken is, valt zeer te betwijfelen.

Betekenis van "Pegasus"

De bij de recente maatregelen van het CPN-partijbestuur betrokken communistische stichting uitgeverij en boekhandel "Pegasus" werd opgericht op 9 november 1934. Na een gedwongen liquidatie tijdens de bezetting werd de stichting in november 1945 opnieuw in het leven geroepen. Doel van "Pegasus" is: "het verschaffen van wetenschappelijke, culturele en maatschappelijke voorlichting aan de Nederlandse arbeidersbeweging in de ruimste zin des woords".

Na aanvankelijk als gevolg van een weinig zakelijke opzet een min of meer zieltoegend bestaan te hebben geleid, is het bedrijf na de komst van Jan van Seggelen (in 1953) van lieverlede een welvarende partijonderneming geworden. In de 14 jaar dat Van Seggelen de leiding van "Pegasus" in handen heeft gehad, is het bedrijf voor de partij veel vruchten gaan afwerpen. Van Seggelen is er daarbij in geslaagd voor "Pegasus" vaste voet te verkrijgen in kringen van uitgevers en boekhandelaren, alsook in de grammfoonplatenbranche.

Hoewel "Pegasus" in feite een boekhandel van de CPN is, werd praktisch alles verkocht waar vraag naar was. De enige restrictie was, dat uitgesproken anti-communistische boeken en tijdschriften werden

geweerd. Specialiteit van "Pegasus" is haar Slavische afdeling, die wel de best gesorteerde van West-Europa is. "Pegasus" heeft dan ook vele instellingen van cultuur en wetenschap, zowel in als buiten Nederland, tot vaste klant. In hoofdlijnen bleef "Pegasus" echter een communistische boekhandel. Evenwel wekte het, terwille van de commercie in de praktijk fungeren als een algemene boekhandel, die een breed assortiment in voorraad heeft, hoe langer hoe meer de kritiek op van sectarisch ingestelde partijgenoten. Daar kwam nog bij het verwijt van verburgerlijking. De eenvoudige partij-boekenfunctionarissen voelden zich in de Pegasuswinkel in de "dure" Leidsestraat vaak niet "kameraadschappelijk" genoeg behandeld.

De uitbreiding, die "Pegasus" heeft ondergaan is voornamelijk toe te schrijven aan de relatie met de Chinese Volksrepubliek. Sedert 1954 is "Pegasus" een van de belangrijkste leveranciers van wetenschappelijke tijdschriften en boeken o.m. uit de Verenigde Staten aan Peking. Bij deze leveranties zijn overigens nog meer communistische boekhandels in West-Europa betrokken (geweest). "Pegasus" is er steeds weer in geslaagd de Chinese opdrachtgevers tot volle tevredenheid te bedienen. Toen de Amerikaanse regering t.a.v. het verkrijgen van deze vaktijdschriften beperkende maatregelen tegen "Pegasus" ging toepassen, werd in allerijl een dochteronderneming opgericht, "De Tjalk" genaamd, die de Chinese bestellingen sedertdien is gaan behandelen. Hoewel "Pegasus" ook soortgelijke orders van de Russische staatsboekhandel heeft, is het aandeel van de Chinezen vele malen groter. De Chinese orders vormen feitelijk al jaren de basis waarop het welvarend geworden "Pegasus" rust. Er is "Pegasus" dus alles aan gelegen de Chinese orders niet te verspelen. Vandaar dan ook dat Van Seggelen genoodzaakt was voortdurend tussen Moskou en Peking te laveren. Er moest een strikte neutraliteit aan de dag worden gelegd.

Sedert het ontstaan van het ideologische geschil tussen China en de Sowjet-Unie is de bemoeiing van de CPN met "Pegasus" steeds meer toegenomen. Opvallend is te zien, hoe de aanvankelijk "anti-Chinese" koers bij "Pegasus" langzamerhand onder druk van de partij tot een "anti-Russische" koers is omgebogen.

In maart 1963 verordonneerde de partijleiding nog, dat tot nader order "Pegasus" geen propaganda meer mocht maken voor Chinese brochures en tijdschriften (met name voor "Peking Review"). Belangstellenden konden dit blad desgewenst wel bij "Pegasus" krijgen. Ook op het "Waarheid"-festival van dat jaar was Chinees materiaal in de "Pegasus"-stand ongewenst. Het moest evenwel wel beschikbaar zijn als er naar gevraagd werd.

Sedert september 1965 werd het duidelijk, dat de partijleiding er op uit was een grotere greep op "Pegasus" te verkrijgen. De op het beleid van Van Seggelen uitgeoefende kritiek nam hand over hand toe. Het stichtingsbestuur van "Pegasus" werd van pro-Russische figuren gezuiverd. Daarnaast kwam het uitgeveprogramma hoe langer hoe meer onder druk te staan, totdat eindelijk begin april van dit jaar de bom barstte en de partij "officieel" ingreep.

"De Waarheid" meldde hierover, dat het bestuur van de Stichting "Pegasus" besloten had bij "Pegasus" een reorganisatie door te voeren, waarbij de werkzaamheden van de afdeling uitgeverij van "Pegasus" voorlopig zouden worden stopgezet. "Pegasus" diende weer een "Nederlandse" uitgeverij te worden, die boeken moest uitgeven "waar Nederlandse werkers iets aan hebben in hun dagelijks leven en hun dagelijkse strijd". Voorts deelde het CPN-da blad mede, dat de directeur van "Pegasus", Jan van Seggelen, op eigen verzoek was ontslagen, nadat hij in verband met de voorgenomen reorganisatieplannen daarom had verzocht. Wessel Hartog, lid van het Dagelijks Bestuur van de CPN, moet nu als opvolger van Van Seggelen de reorganisatie uitvoeren. Hartog wordt door ingewijden een handlanger van Paul de Groot genoemd. Na Van Seggelen namen nog enkele der voornaamste medewerkers van "Pegasus" ontslag, of werden door de partij ontslagen. Zij zijn van oordeel dat het partij-ingrijpen bij "Pegasus" voor een belangrijk deel voortvloeit uit persoonlijke rancune van Paul de Groot, die vindt dat "Pegasus" te weinig aandacht aan de verspreiding van zijn memoires "De Dertiger Jaren" heeft besteed. De zakelijke kritiek zou volgens hen weinig hout snijden.

Of "Pegasus" als gevolg van de door de partij genomen maatregelen beduidende financiële schade zal leiden moet worden afgewacht. Aan de relaties uit de Oosteuropese landen is medegedeeld, dat er bij "Pegasus" niets veranderd is, maar dat alleen de uitgeverij voorlopig stop staat. Het ligt voor de hand dat de relatie met de Chinezen er niet onder zal leiden, te meer waar De Groot te kennen heeft gegeven

dat "Pegasus" (bruikbaar) werk van Mao zal gaan uitgeven. De CPN zal waarschijnlijk evenals vroeger in de boekhandel "Pegasus" een belangrijke bron van inkomsten blijven behouden. Behalve het financieren van partijbladen als "Politiek en Cultuur" en van "Kontrast" gaat "statutair" 1/3 van de winst van "Pegasus" naar de CPN. Dit aspect is uitermate belangrijk, aangezien de financiële positie van de partij, zoals onlangs weer is gebleken, zorgen blijft baren.

Conflict met bouwvakarbeiders in Amsterdam afgewend

In Amsterdam-Noord was op een bouwobject van de Haagse aanneming Mij Intervam in maart een loongeschil ontstaan tussen 7 schilders en een onderaannemer. De laatste weigerde het voor dit werk in Amsterdam gebruikelijke hoge loon te betalen en liet op vrijdag 10 maart een vijftal schilders van buiten Amsterdam komen. De Intervam-directie riep later de hulp van de politie in om de ontslagen schilders van het object te verwijderen. Daarop hielden de circa 150 andere bouwvakarbeiders, die aan dit object werkzaam waren, des middags een solidariteitsstaking, waartoe was aangezet door de onder communistische leiding staande "Schilderscommissie". De pas van buiten Amsterdam gearriveerde schilders gingen in deze situatie niet aan het werk. De "Schilderscommissie" verklaarde het werk "besmet" en haalde ook nog een viertal glaszetters over aan de staking mee te doen.

Drie weken later, op donderdag 30 maart, organiseerde de meergenoemde commissie een protestbetoging voor het object, waaraan opnieuw ± 150 bouwvakarbeiders deelnamen. Bij de Intervam-directie en bij de wethouder van volkshuisvesting drongen zij aan op oplossing van het conflict. De Intervam-directie reageerde met de aankondiging, dat zij op vrijdag 7 april het werk onder bescherming van de politie zou laten hervatten door een ploeg van circa 15 man uit Amersfoort. De "Schilderscommissie" en het eveneens door communisten bestuurd "Amsterdamse Bouwvak Comité", die op 4 april vergaderden, spuiden hierover hun verontwaardiging tijdens een daarna belegde persconferentie. Ze verklaarden echter geen andere tegenactie te willen ondernemen dan het uiteenzetten van de situatie aan de Amersfoortse ploeg en het eventueel organiseren van korte protestdemonstraties op de andere bouwwerken in Amsterdam.

In de ochtend van de 6e april kwam een aantal leidende CPN-figuren, die met het communistische bedrijfswerk te maken hebben,

bijeen. Zij besloten de strijd niet op te geven, maar zich in geen geval, zoals zij het uitdrukten, te laten provoceren tot wanordelikheden, die tot een herhaling van 14 juni 1966 zouden kunnen leiden.

Des avonds vergaderden de leiders van beide comité's met een aantal bouwvakarbeiders en stelden zij dat bij Intervam niet aan het werk zou worden gegaan als de politie toezicht hield. In geen geval echter diende het protest de vorm aan te nemen van een mars van bouwvakarbeiders naar Amsterdam-Noord. In plaats daarvan moesten zij vrijdagmorgen bij hun eigen patroons de recentelijk door de CPN geponeerde eis van 10% loonsverhoging en een 42½-urige werkweek stellen. Pamfletten werden daartoe overhandigd ter verspreiding op de bouwwerken op vrijdagochtend.

Vanwege het risico van mogelijke ordeverstoringen op grote schaal - in Amsterdam hadden zich juist weer enkele ongeregelde heden voorgedaan - had het gemeentebestuur van Amsterdam aan de regering om politie-versterking gevraagd. Onder leiding van de minister-president had ter zake overleg plaats in de ochtend van 6 april. Van meerdere zijden beijverde men zich het conflict bij Intervam uit de wereld te helpen. De Amsterdamse wethouder van volkshuisvesting, Mr. Elsenburg, nam contact op met het Bouwvak Comité en de "Schilderscommissie". Hij sprak met M.G. Jansen (voorzitter van de ABWB, een voormalige EVC-bond), en twee andere communisten. De volgende ochtend gingen de Amsterdamse gemeenteraadsleden W.F.H. van het Schip (CPN) en L. Kuiper (PvdA) met de directie van Intervam praten. Deze gaf het plan op om vrijdag 7 april een groep schilders uit Amersfoort aan het werk te zetten. Op de bouwobjecten werd die dag overal normaal gewerkt. Een accoord tussen de stakende schilders, de Intervam-directie en de schilderspatroon werd op zaterdag 8 april bereikt, waarmee aan het conflict een einde was gekomen.

Agitatie rondom ontslagen bij Van Heek & Co te Enschede

Op 1 april verspreidde de CPN-Twente een pamflet met de tekst van een brief, die de communistische gemeenteraadsfractie die dag aan de burgemeester van Enschede had verzonden, behelzende het verzoek de raad in een buitengewone zitting bijeen te roepen. Op 4 april besprak de Enschedese raad de situatie, ontstaan door het aan 1700 werknemers bij Van Heek & Co aangezegde ontslag. Na afloop van de zitting kwamen de communistische raadsleden met enkele van elders

gekomen CPN-bestuurders in het partijgebouwtje bijeen en werd een pamflet vervaardigd, dat de volgende dag aan de fabriekspoorten bij Van Heek, en een viertal andere textielbedrijven werd uitgereikt. Indien de bestuurders der (erkende) vakbonden zouden oproepen tot "massale strijd" voor het behoud van de werkgelegenheid, zouden de textielarbeiders als één man achter hen staan, werd daarin o.m. gesteld.

Een vergadering voor de Enschedese leden van het districtsbestuur hield de CPN op 6 april. Ook de partijbestuurders H. Hoekstra en F. Meis waren hierbij aanwezig. Besloten werd op 8 april een bijeenkomst te houden, ter vorming van een actiecomité, dat een demonstratie op touw moest zetten. Tijdens deze vergadering besloot men een honderdtal handtekeningen ("ook van middenstanders") onder een oproep tot de protest-demonstratie te verzamelen.

Het publiek mocht n.l. niet de indruk krijgen dat de actie als partijpolitieke propaganda voor de CPN bedoeld was. "De Waarheid" bracht op 13 april het bericht dat in Twente in een manifest van een actie-comité, ondertekend door 80 personen, werd omgeroepen tot een demonstratie op zaterdag 22 april onder de leuze: "Geen ontslagen, maar werk!" De leiding van het actie-comité bleek te bestaan uit de CPN-districtsbestuurder J.A. Alink en het CPN-lid P. Venerius, oud 50 jaar, volgens het partijdagblad bij Van Heek ontslagen na 35 jaar dienst. Het "Centrum van Eenheid en Klassenstrijd" (de voormalige EVC'58) deelde het comité mede de demonstratie te zullen steunen, aldus "De Waarheid" van 15 april. De CPN-leiding verzocht per circulaire alle districtsbesturen delegaties uit de afdelingen en de bedrijven te laten meedoen.

Desondanks trok de betoging, de omstandigheden in aanmerking genomen en gelet op de moeite die de CPN zich getroost had, slechts een zeer beperkt aantal deelnemers, naar schatting 2 à 300, o.w. Hoekstra en Meis. Ze eindigde in een openluchtbijeenkomst, waar Alink tot verhoogde waakzaamheid inzake de lonen aanspoorde en Venerius herhaalde, dat als de (erkende) bonden tot daden opriepen, zij alle arbeiders aan hun zijde zouden vinden. (De vakbonden verklaarden echter niet achter de bovenbeschreven actie te staan.)

De communisten in de ondernemingsraden

In de regeringsverklaring, die de nieuwe minister-president op 18 april aflegde, werd ook de noodzaak van uitbreiding van de taak der ondernemingsraden aangestipt. Hierover wordt de laatste jaren vooral in vakbondskringen veel gesproken en geschreven. In het algemeen achten deze het instituut van de O.R. echter niet geschikt als belangenvertegenwoordiging tegenover de directie, daar de O.R. tenslotte een orgaan van de onderneming is. Zij zoeken het meer in de richting van grotere bevoegdheden voor de vakbeweging. De communisten hebben hierop een andere kijk. Zij hebben voortdurend getracht het georganiseerde overleg een spaak in het wiel te steken, o.m. door oprichting van actie-comité's. Ze ageerden indertijd tegen de oprichting van de ondernemingsraden en toen deze er eenmaal waren, probeerden zij op de bedrijven, waar zij over aanhang beschikken, de visie ingang te doen vinden, dat de O.R. het aangewezen college is voor de per bedrijf te voeren loonstrijd.

Bij diverse grote metaalbedrijven in het westen des lands zijn de laatste tijd nieuwe ondernemingsraden gekozen, waarbij de door de CPN geponeerde "Vrije"- of "Eenheidslijst" wisselend succes behaalde. Als eerste is het bedrijf Jonker-Du Croo in Amsterdam-Noord te noemen, waarvan de 7 zetels voor de weekloners er 3 aan de "Vrije Lijst" toevielen (vóór de fusie met Jonker had "De Vrije Lijst" bij Du Croo & Brauns 4 van de 7 zetels voor de fabrieksarbeiders).

Bij Draka in Amsterdam-Noord behaalde "De Vrije Lijst" 43% van de stemmen der weekloners, iets meer dan in 1965. Het aantal zetels bleef gelijk, n.l. 3. Dezelfde personen, allen lid van de CPN, werden herkozen.

Bij Wilton Fijenoord te Schiedam kreeg "De Vrije Lijst" 4 van de 17 voor weekloners bestemde zetels, een vooruitgang vergeleken bij de twee vorige verkiezingen - in 1961 en 1963 - toen slechts resp. 1 en 3 zetels werden behaald op een totaal van 20. Gekozen werden nu drie communisten en, als no. 4 van de lijst, een neutrale figuur.

Het grootste Nederlandse metaalbedrijf, de Hoogovens te Velsen, hield op 11 en 12 april verkiezingen, waarbij als unicum het onderscheid tussen hand- en hoofdarbeiders bij de candidaatstelling was opgeheven. De z.g. Eenheidslijst (waarvoor de kandidaten door de communistische bedrijfsgroep waren geworven) spon er geen garen bij. Ze liep terug van 3 zetels van de 23 in 1964 tot 2 zetels op het huidige totaal van 27. De twee herkozen kandidaten zijn beiden lid van de CPN.

H O O F D S . T U K   I I I

RECENTE ONTWIKKELINGEN IN DE PROTESTBEWEGING

Activiteiten inzake Vietnam

Het in september 1965 opgerichte "Jongerencomité Vietnam", officieel genaamd "Jongerencomité Vrede en Zelfbeschikking voor Vietnam", is - zij het met veel interne strubbelingen - tot en met de zomer van 1966, regelmatig actief geweest. Sindsdien echter hebben de in het comité samenwerkende communistische en niet-communistische jeugd- en studenten-organisaties, vrijwel verstek laten gaan. Zelfs een in augustus vorig jaar gestarte inzamelingsactie voor de aankoop van plastic kon, alhoewel deze eigenlijk reeds in september afgesloten moest worden, pas in december met veel moeite en pijn worden beëindigd. Ook een in februari 1967 uitgegeven Vietnam-krant van 12 pagina's, vermocht deze inactiviteit niet te doorbreken.

Anders is het gesteld met de Actiegroep Vietnam, die sinds haar oprichting in de lente van 1966 elke maand in Amsterdam een stille protestmars heeft georganiseerd, aanvankelijk op iedere derde zondag, sinds kort op elke derde zaterdag van de maand. In verschillende andere gemeenten worden op deze dagen eveneens demonstraties georganiseerd.

Een dergelijke tocht vond ook plaats op 15 april j.l. De Actiegroep verkeerde daarbij in goed gezelschap, aangezien die zaterdag zowel in de Verenigde Staten (125.000 demonstranten in New-York) als in verschillende Westeuropese steden gedemonstreerd werd. De belangstelling voor de Nederlandse tocht viel daarbij vergeleken in het niet: slechts 600 personen namen er aan deel.

Alhoewel de Actiegroep tot nu toe heel wat actiever is geweest dan het Jongerencomité, lijkt het er niettemin op dat ook haar activiteiten aan het afnemen zijn. Het eerste vuur schijnt eruit te zijn.

De hierboven geschetste gang van zaken is ook terug te vinden in een artikel van Maarten van Dullemon in "Demokrater", het maandblad van de Studentenvakbeweging (SVB) van 28 januari. (Zoals bekend is de SVB met 18 andere organisaties aangesloten bij het Jongerencomité Vietnam.)

VERTROUWELIJK

Maarten van Dullemen, een 30-jarige student in de medicijnen aan de Universiteit van Amsterdam en geen onbekende in de Vietnam-protest-beweging (hij was de organisator van de eind oktober 1965 in Amsterdam gehouden Vietnam teach-in) drong erop aan, eindelijk tot een goede coördinatie van de verschillende activiteiten te komen. Ook pleitte hij voor een "massale uiting van de publieke opinie, die het de Nederlandse regering onmogelijk moet maken de Amerikanen nog langer te steunen".

Wellicht mede als uitvloeisel van dit artikel, kwamen het Jongerencomité Vietnam en de Actiegroep begin april j.l. tot een gezamenlijk initiatief en vormden zij de "Werkgroep Vietnam-Tribunaal". Deze werkgroep moet in Nederland zoveel mogelijk bekendheid geven aan de handelingen van het Internationaal Tribunaal, dat op initiatief van de Britse pacifist Bertrand Russell is gevormd, met het doel een onderzoek in te stellen naar de Amerikaanse "oorlogsmisdaden" in Vietnam.*)

Daartoe zou de Nederlandse werkgroep de processtukken openbaar maken en op 10 mei a.s. in het RAI-congrescentrum een bijeenkomst organiseren. Als sympathisanten met de werkgroep hebben zich o.a. verschillende Nederlandse hoogleraren opgegeven, die destijds deel uitmaakten van het aanbevelingscomité van het Jongerencomité Vietnam, terwijl anderen in het verleden adhaesie betwilden met het streven van de Actiegroep.

Het ligt voor de hand, dat de steunverlening aan dit pacifistisch initiatief voor de communisten in het Jongerencomité een moeilijk te verteren zaak is. Wellicht is het daaruit te verklaren dat zij zich, naar verluidt, op voorzichtige wijze van de activiteiten van het comité beginnen te distancieren.

*) Het was aanvankelijk de bedoeling, dat de eerste zitting van het Tribunaal van 29 april tot 9 mei in Parijs zou plaatsvinden. Dit plan werd echter getroffen door een verbod van de Franse regering. Het Tribunaal vond tenslotte onderdak in Stockholm, waar volgens persberichten de eerste zitting op 2 mei zou aanvangen. Daar ook de Zweedse regering de activiteiten van het Tribunaal met kritisch wantrouwen beziet, dient de zitting achter gesloten deuren plaats te vinden. Dat daardoor een belangrijk deel van de propagandistische waarde verloren gaat, ligt voor de hand.

Dit onder het voorwendsel, dat men het te druk heeft met andere activiteiten, zoals bijvoorbeeld met de tijdens de a.s. Pinksterdagen te organiseren Provinciëntocht naar Zuid-Limburg.

Anderzijds is het opvallend dat de communisten, weliswaar voornamelijk ouderen, sinds begin april, een "eigen" Vietnam-actie gestart zijn in de vorm van een landelijk comité "Hulp aan Vietnam". Vrijwel iedere dag wordt er in "De Waarheid" een opsomming gegeven van de geldsbedragen die zijn binnengekomen en die in overleg met het Nationale Bevrijdingsfront van Zuid-Vietnam besteed zullen worden ten behoeve van het Vietnamese volk.

Ook andere Vietnam-activiteiten vinden voortgang. Zo verschijnt nog steeds het door de Algemene Studenten Vereniging Amsterdam (ook lid van het Jongerencomité) sinds juni 1966 uitgegeven Vietnam-bulletin. Een kortelings gevoerde actie voor cadeau-abonnementen aan functionarissen van de politieke partijen, de regering en aan journalisten, schijnt een succes geworden te zijn. Door deze actie wil men de publieke opinie beïnvloeden en een verandering teweeg brengen in de politieke stellingname van leidende figuren.

Voorts is er een actie gaande onder de titel "Boeken voor Hanoi", waartoe het initiatief schijnt te zijn uitgegaan van Franse universiteiten. Deze actie heeft ten doel geld in te zamelen om het mogelijk te maken standaardwerken, handboeken en tabellen voor researchwerk aan te kopen. Dit Franse initiatief is in ons land overgenomen door een dertiental hoogleraren, waarvan er enkelen ook behoren tot de sympathisanten van de Nederlandse Werkgroep Vietnam-Tribunaal.

Tenslotte is er in Nederland nog een comité opgericht, dat een door zoveel mogelijk mensen ondertekende advertentie in de Nederlandse dagbladen wil doen opnemen, waarin de oproepen van de secretaris-generaal van de Verenigde Naties, Oe Thant, en de Amerikaanse negerleider ds. Martin Luther King, om de bombardementen op Noord-Vietnam te staken, worden ondersteund.

Het initiatief tot deze actie is uitgegaan van de oud-verzetsstrijder en ex-CPN'er Piet Nak. In het door hem opgerichte comité hebben personen van verschillende politieke richting zitting genomen,

onder wie het provo-gemeenteraadslid Luuk Schimmelpennink. Het ligt in de bedoeling, dat de adhaerenten tevens zullen deelnemen aan een voor 20 mei a.s. in Amsterdam geplande stille tocht.

Voor het eerst zijn ook jongeren die vóór de Amerikaanse politiek in Vietnam zijn, in actie gekomen. Een zestal studenten aan de Economische Hogeschool in Rotterdam, verenigd in het Re-actie Comité Vietnam, organiseerde op 19 april j.l. een demonstratie in Den Haag. Dit was uiteraard een gereede aanleiding voor andersgezinde jongeren, behorend tot de Pacifistisch-Socialistische Jongeren Werkgroepen (PSJW), de Socialistische Jeugd van Nederland (SJ) en de provo's, om een tegendemonstratie te houden.

Werving van vrijwilligers voor Vietnam

Zoals reeds in de maandoverzichten van september en oktober 1966 werd gereleveerd, stelt men in trotskistische kringen onder leiding van de bekende Raptis - alias Pablo -, reeds geruime tijd pogingen in het werk om de verschillende nationale activiteiten, welke gericht zijn op hulpverlening aan Noord-Vietnam en het Nationale Bevrijdingsfront, enigszins te bundelen en zo mogelijk te coördineren. De trotskisten toonden daarbij zelf een bijzondere interesse voor de vorming van een internationaal vrijwilligerskorps voor Vietnam, analoog aan de voormalige internationale brigades voor Spanje.

Ook in Nederland betuigden trotskisten adhaesie met deze vorm van steun aan de strijd van het Vietnamese volk tegen de Amerikanen. Zij riepen in het septembernummer van hun blad "De Internationale" van vorig jaar op, het initiatief van een juist opgericht Deens bureau voor de werving van vrijwilligers na te volgen, doch daar bleef het voorlopig bij.

Thans nemen hun plannen in dit opzicht vastere vorm aan. Op grote schaal werden namelijk onder de deelnemers van de ABC-Vietnam-protestmars (maart j.l.) pamfletten verspreid met een oproep voor de vorming van een Nederlands Vrijwilligerskorps Vietnam, ondertekend door het "Voorbereidend comité Nederlands Vrijwilligers Korps". Aanmeldingen kon men richten tot monsieur Grimblat in Parijs. Een groot deel van de tekst van deze "oproep" werd overgenomen uit het in de

Franse taal verschijnende bulletin "Le Volontaire" (februari 1967), dat wordt uitgegeven door een eind vorig jaar in Frankrijk gevormd Comité Vrijwilligers voor Vietnam. Dit bulletin, waarvan de voorpagina onder de titel "appel du 'Corps de Volontaires pour le Vietnam'" in pamfletvorm als oproep voor aanmelding als vrijwilliger is verspreid, draagt als aanmeldingsadres eveneens dat van de vooraanstaande Franse trotskist Grimblat in Parijs, die naar verluidt één der naaste medewerkers van Raptis is.

Hoewel het eerder genoemde Franse comité blijkens het geciteerde blad "Le Volontaire" de vorming van een korps burgerlijke vrijwilligers beoogt - waarvoor zich in maart reeds 200 personen gemeld zouden hebben -, wordt in de Nederlandse oproep onder de verlangde aanmeldingsgegevens antwoord verwacht op de vraag of men uitsluitend aan burgerlijke activiteiten in Vietnam wenst deel te nemen. Ook uit andere bron werd de indruk verkregen, dat juist ook militaire vrijwilligers worden gezocht. Dat er geen twijfel behoeft te bestaan aan de herkomst van dit pamflet, moge blijken uit een nagenoeg gelijklopende oproep in het blad "De Internationale" van februari/maart j.l., waarin bovendien op een federatieve samenwerking van alle Nederlandse Vietnamgroepen wordt aangedrongen. Intussen zou zich ook één Nederlander voor dienst in Vietnam hebben opgegeven.

In hoeverre men werkelijk aan een eventueel verzoek van Vietnamese zijde om vrijwilligershulp gevolg zou geven is nog de vraag, daar men wel eens heeft gesteld slechts een symbolische betekenis aan de vorming van een corps vrijwilligers toe te willen kennen. Zo'n daadstelling zou dienstbaar moeten zijn aan de mobilisering der publieke opinie tegen Amerika. Overigens wil hiermede geenszins gezegd zijn, dat deze trotskisten niet bereid zouden zijn de consequenties van hun activiteiten te dragen.

De Provinciëntocht tijdens de Pinksterdagen

Evenals in voorgaande jaren zal de communistische jeugdbeweging tijdens de Pinksterdagen weer de nodige activiteit ontplooiën.

Dit jaar zal deze activiteit geheel in het teken staan van de demonstratieve tocht tegen de Westduitse atoombewapening en de vestiging van het AFCENT-hoofdkwartier onder commando van de Duitse generaal Von Kielmansegg in Nederland.

In december 1966 werd tijdens het 11e ANJV-congres reeds tot deze demonstratie besloten. Een voorbereidings-comité, bestaande uit leden van het ANJV, de OPSJ en de studentenvereniging Perikles, werd belast met de organisatie. Door gebruik te maken van dit comité willen de communisten vermijden, dat naar buiten te duidelijk blijkt, dat zij de initiatiefnemers zijn. Zij hopen daarmee te bereiken, dat de deelnemers niet alleen uit de eigen organisaties komen, maar dat ook jongeren uit andere groeperingen, met name uit de "Federatie van Jongeren-groepen in de PvdA" (FJG), aan de tocht zullen deelnemen. Naar verluidt zouden de organisatoren rekenen op tenminste duizend deelnemers, waarvan zeker de helft uit de hoofdstad zou moeten komen. Indien echter de deelname beperkt zou blijven tot de eigen kring - en daar ziet het wel naar uit -, dan is het de vraag of dit aantal wel zal worden gehaald.

Vanuit alle delen van het land zullen de deelnemers in een drie dagen durende tocht met auto's, bussen, brommers en fietsen naar het AFCENT-hoofdkwartier in Limburg trekken. Zo zal er op 13 mei a.s. worden gestart in Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Zaandam, Alkmaar, Groningen, Drachten, Emmen en Meppel. Het ligt in de bedoeling onderweg in vele gemeenten manifestaties te houden, welke door plaatselijke initiatief-comité's zullen worden voorbereid.

De eerste Pinksterdag zal de tocht o.a. langs Volkel (opslagplaats van atoom-koppen) en Budel (legeringsplaats van Duitse militairen) leiden, terwijl op de derde dag alle deelnemers in Brunssum, waar het AFCENT-hoofdkwartier is gevestigd, samenkomen, waarna de Provinciëntocht wordt besloten met een demonstratieve meeting in Heerlen.

Dat het voorbereidings-comité ook aan de met de Pinksterdagen in ons land verblijvende Duitse toeristen heeft gedacht, blijkt uit het feit, dat ook een manifest in de Duitse taal zal worden uitgegeven.

Agitatie tegen militaire parade in Zeeland

Het plan om op 1 mei aan de viering van het 750-jarig bestaan van de stad Middelburg enige luister bij te zetten met een militaire parade, heeft in Zeeland vrij grote beroering verwekt. Er klonk een protest in de Middelburgse gemeenteraad, enkele dominees vatten het

plan op om aan alle Zeeuwse predikanten te vragen op de dag vóór de parade een gebedsbijeenkomst te houden, weer anderen startten de inzameling van handtekeningen onder een brief aan de Centrale Kerkeraad, waarin gepleit werd voor de organisatie van een bezinningsbijeenkomst op het tijdstip van de parade en een aantal jongeren deed de gemeenteraad van Middelburg het voorstel de parade te vervangen door een optocht van sport- en muziekverenigingen. Algemeen motief voor deze opwinding: militair vertoon is niet feestelijk.

In een poging de verschillende gevoelens van onbehagen te kanaliseren, organiseerde het gewest Zeeland van de PSP op 4 april een bespreking, waarvoor verschillende organisaties werden uitgenodigd waarvan men verwachtte dat zij tegen de parade bezwaren zouden hebben. Tot de geïnviteerden behoorden o.a. het communistische Algemeen Nederlands Jeugd Verbond (ANJV) en het door communisten gedirigeerde Zeeuws Vredescomité. De opzet was gezamenlijk een krachtig protestschrijven op te stellen, geadresseerd aan de Middelburgse gemeenteraad. Naar de mening van de Zeeuwse communisten, die intern reeds beraad hadden gehouden over de mogelijkheden om uit deze situatie een actie te distilleren, ging deze opzet uiteraard niet ver genoeg. Zij besloten echter geen eigen activiteiten te ontwikkelen, maar te trachten het PSP-initiatief uit te bouwen. Met die bedoeling nodigde het Zeeuws Vredescomité op haar beurt voor de PSP-besprekingsbijeenkomst nog een aantal geestverwanten uit, waarbij werd aangekondigd, dat het comité "ook nog andere vormen van actie ter sprake zou brengen".

De communistische opzet slaagde volkomen. Op de bijeenkomst van 4 april werd een protestbrief opgesteld en verzonden, ondertekend door het gewest Zeeland van de PSP, "Kerk en Vrede", het ANJV, de CPN en het Zeeuws Vredescomité. Opmerkelijk was, dat de brief zich niet tot de militaire parade beperkte, maar ook de oorlog in Vietnam aan de orde stelde.

Het voorstel, van communistische zijde ingediend, om een protestdemonstratie te houden kreeg - ondanks enkele tegengeluiden - eveneens een meerderheid. Besloten werd dat het Zeeuws Vredescomité vergunning zou aanvragen voor een protestmars (op 29 april) langs de route die ook de militaire parade zou volgen. Het zag er derhalve naar uit, dat de Zeeuwse communisten er door handig manoeuvreren in waren geslaagd een voor hen aantrekkelijke actie te organiseren.

Dat het hen daarbij minder om het protest tegen de militaire parade dan om een goede mogelijkheid tot agitatie te doen was, bleek nog eens toen de militaire parade werd afgelast. Daarmede kwam immers tevens het motief voor de protestmars op 29 april te vervallen. Niettemin besloot het Zeeuws Vredescomité - aldus berichtte "De Waarheid" op 22 april - "de demonstratie toch door te laten gaan, nu onder de leuzen 'vrijheid voor Vietnam' en 'geen Duitse vinger aan de atoom-trekker'".

Een groot succes is deze protestmars overigens niet geworden, er liepen slechts enkele tientallen demonstranten mee.

Stichting Nederland - Vredesland

De 77-jarige oud-journalist J.J.L. van Zuylen (alias dr. Lastpost), wiens naam onder Nederlandse vredesstrijders zo langzamerhand een vertrouwde klank begint te krijgen, heeft onlangs opnieuw van zich doen horen. In een TV-optreden op 17 maart j.l. zette hij zijn (ongetwijfeld goede) bedoelingen nog eens uiteen, hetgeen in den lande zeer grote weerklink vond. Circa 120.000 adhaesie-betuigingen, alsmede een aanzienlijk aantal giften, waren het gevolg. Een en ander was aanleiding tot nóg een TV-optreden, een persconferentie, veel publiciteit en tenslotte tot de oprichting van de Stichting Nederland-Vredesland.

Het zal duidelijk zijn, dat de doeleinden van deze stichting overeenstemmen met de ideeën van de Heer van Zuylen, die voorzitter en secretaris van het stichtingsbestuur is. Zijn voornaamste grief betreft de militaire dienstplicht, waardoor "de jongeren worden verplicht zich te bekwamen in het uitvoeren van misdrijven die in het particuliere leven zwaar zouden worden bestraft". De Heer van Zuylen is voorstander van een soort burgerdienstplicht, gericht op de verlening van hulp bij rampen. De defensie-uitgaven vindt hij weggegooid geld.

De stichting hoopt als pressiegroep invloed te kunnen uitoefenen op de politieke partijen in de Kamer. Men denkt ook aan de instelling van een commissie, belast met het nagaan van de politieke, economische en militaire consequenties van en voor een eventueel ontwapend Nederland. Haar eerste activiteiten heeft de stichting gepland op 4 mei a.s. te Scheveningen, waar enkele (volgens plan rustige en stijlvolle) bezinningsbijeenkomsten zullen worden gehouden.

De Heer van Zuylèn deelde in dit verband mede, dat hij de medewerking heeft gekregen van een aantal provo's, die tijdens de samenkomsten als "ordehandhavers" (!) zullen optreden.

Tenslotte zij nog opgemerkt, dat persberichten melding maken van enthousiaste reacties op het initiatief van dr. Lastpost vanuit het buitenland (België) en van Nederlandse militairen. Ook de PSP heeft in haar orgaan "Radikaal" - bij monde van hoofdredacteur Bram van der Lek - haar steun aan de nieuwe stichting toegezegd.

De zaak Gloekhow

Op 12 april j.l. werd te Amsterdam de in ons land gestationeerde hoofdvertegenwoordiger van de Russische staatsluchtvaartmaatschappij Aeroflot, Wladimir A. Gloekhow, gearresteerd op verdenking van poging tot het uitlokken van een misdrijf, in het Wetboek van Strafrecht omschreven als "het ter beschikking stellen aan een buitenlandse mogendheid van gegevens, waarvan de geheimhouding door het belang van de staat wordt geboden".

In de dagbladen werd aan deze zaak opmerkelijk veel aandacht geschonken. De regie van de arrestatie werd daarbij weliswaar danig bekritiseerd; de affaire zelf werdechter in het algemeen - anders dan in het recente verleden wel eens het geval was waar het ging om meer of minder flagrante inbreuken op de veiligheid van de staat - ernstig opgenomen. Dat in de afgelopen tijd reeds verschillende andere Aeroflot-vertegenwoordigers in Europese hoofdsteden - Parijs, Brussel en Nikosia - op spionage waren betrapt, en ook anderszins Sowjet-Russische inlichtingenactiviteiten aan de oppervlakte waren gekomen (o.a. in de geruchtmakende Rinaldi-affaire in Italië), droeg hiertoe waarschijnlijk in niet geringe mate bij.

In het geval van de Aeroflot-vertegenwoordigers ging het telkens om pogingen tot verwerving van luchtvaarttechnische gegevens en van informatie met betrekking tot Westerse luchtverdedigingsgeheimen. Gloekhow werkte in dezelfde richting, volgens een weinig omzichtige, direkte methode waarbij hij aanzienlijke risico's nam, risico's die hij - vergeefs - door hoge betalingen te bieden trachtte te neutraliseren. Zijn contact met een Nederlander - in het vervolg X te noemen - die uit hoofde van zijn functie zowel over ongerubriceerde als gerubriceerde luchtvaarttechnische gegevens kon beschikken, werd hem noodlottig. X nam contact op met de BVD die het verloop van de affaire derhalve een tijdlang kon volgen.

De volgende geschiedenis speelde zich af.

In augustus vorig jaar bracht Gloekhow onaangediend voor de eerste keer een bezoek aan X te zijnen huize, gaf voor, dat hij de naam van de firma X was tegengekomen in het jaarboek van de Koninklijke Vereniging voor Luchtvaart (waarschijnlijk echter hadden Gloekhow's opdrachtgevers X in het kader van diens professionele contacten met de Sowjet-Russische militaire vertegenwoordigers als interessant

slachtoffer gespot) en vroeg, of de firma bepaalde adviezen of gegevens zou kunnen leveren, met name over metaalmoehed optredend in de turbineschoepen van vliegtuigmotoren. X bevestigde, dat zijn firma dergelijke informatie zou kunnen verstrekken. Hij ging echter niet in op Gloekhow's aanbod, in ruil daarvoor gegevens over Aeroflot te leveren, doch wenste een zakelijke betaling.

Gloekhow informeerde voorts of X de beschikking had over NASA-publicaties *) en zo ja, of hij deze van hem zou mogen lenen. Nadat X op dit punt een vage toezegging had gedaan, althans voorzover het niet ging om vertrouwelijk materiaal, beëindigde de Rus zijn korte en naar hij waarschijnlijk dacht succesvolle bezoek, afsprekend dat hij zelf over enkele weken opnieuw contact met X zou opnemen.

Tijdens het tweede gesprek, dat begin september plaatsvond, kwam Gloekhow terug op zijn vraag naar gegevens over het optreden van metaalmoehed bij moderne vliegtuigen. Hij gaf daarbij echter brutaalweg te kennen vooral belangstelling te hebben voor gegevens over de nieuwste militaire vliegtuigen, die - voor alle duidelijkheid gezegd - voor Moskou bestemd waren. Over de betaling zou men het wel eens worden.

Tot en met december bracht Gloekhow daarna nog zesmaal een bezoek aan het huis van X, wiens medewerking hij zei op hoge prijs te stellen. Hij verloor daarbij geen tijd aan het gebruikelijke ceremonieel der omzichtigheid. Na de eerste transactie, waarbij Gloekhow voor f 150.- een documentatie over metaalmoehed verkreeg, drong hij er reeds op aan, dat X zoveel mogelijk "interessant", vooral geclassificeerd materiaal zou verzamelen. "Wij zijn vooral in geëclassificeerd materiaal geïnteresseerd", zei hij. "Dat is duur, maar wij kunnen U er goed voor betalen...."

X verklaarde daarop, dat hij dan wel een nadere specificatie wenste van het soort gegevens dat Gloekhow verlangde. Bij een later bezoek zei de Rus, dat het hem in de eerste plaats te doen was om technische bijzonderheden - eventueel technische handboeken - over verschillende vliegtuigtypen zoals de Boeing 737 C, de Concorde en de V7 101D en om geëclassificeerde gegevens over een JATO-systeem*). "Ter aanmoediging" gunde de Rus X een blik in zijn welgevulde portefeuille en betaalde hij hem een bescheiden voorschot van f 200,-.

In december begon Gloekhow inderdaad fors uit te pakken. Voor een boekwerk met gegevens over de "Bell UH 110" *), dat overigens geen gerubriceerde gegevens bevatte en voor iedere aanvrager normaal bij de fabriek verkrijgbaar was, betaalde hij f 1000,-.

Voor een prospectus over Amerikaanse legerhelicopters, die hij toevallig op de schrijftafel van X ontdekte, was hij onmiddellijk bereid de f 5000,- te betalen die X er voor de grap voor vroeg. Evenmin bleek hij bezwaar te hebben tegen een prijs van f 1000,- voor een film over het gebruik van helicopters in Vietnam (die X hem overigens niet meegaf). En voor gegevens over de "Seacat" *), een bewapenings-systeem dat op de nieuwere schepen van de Koninklijke Marine zal worden geïnstalleerd, stelde hij zelfs een betaling van f 10.000 in het vooruitzicht. In het algemeen zou hij voor "geheime gegevens" veel geld kunnen betalen.

Hoewel Gloekhow kennelijk in de veronderstelling verkeerde, dat hij in X een bereidwillige medewerker gevonden had, verried hij in zijn gedrag soms toch, dat hij zich bewust was grote risico's te lopen. Zo raakte hij een keer danig van streek toen hij een dictafoon-cassette op het bureau van X zag staan en was hij niet eerder gerust vóór X hem had uitgelegd dat het slechts een onschuldig apparaat was en bovendien niet eens ingeschakeld stond. Ook andere keren bleek hij nerveus te zijn over de situatie in het kantoor van X en nam hij ook onderweg naar huis de nodige veiligheidsmaatregelen. Toch bleef hij X thuis bezoeken. Eerst tegen eind maart kwam hij met het voorstel elkaar voortaan "ergens buiten" te ontmoeten.

Na een kort verblijf te Moskou had Gloekhow tussen januari en maart van dit jaar nog drie maal contact met X, waarbij hij steeds brutaler werd en ook steeds meer geld liet zien. Geld speelde kennelijk geen enkele rol. Hij begon met X een "verlanglijst" te dicteren met een specificatie per onderdeel van de bedragen die hij X zou mogen uitbetalen.

De lijst zag er als volgt uit:

gegevens over de SEACAT	f 10.000,-
een film over de Polaris	f 3.000,-
een film over de UH-1d	f 1.000,-
een film over de Titan II	f 1.000,-

een film over Atlas raketten	f 1.000,-
een film over de F5	f 1.000,-
een brochure over de Concorde	f 1.000,-
een brochure over de motoren van de Concorde	f 1.000,-.

Met een sluitpost van f 3.000,- kwam het bedrag in totaal derhalve op f 22.000,-. Daarmee was het budget van de Rus echter nog niet uitgeput. Toen hij X zijn verlanglijst had opgegeven ontdekte hij, snuffelend op het bureau van X, een folder over Cape Kennedy en vroeg of hij deze voor f 500,- mocht meenemen. Zijn gastheer, enigszins verbaasd omdat het slechts ging om een gidsje voor bezoekers, dat op Cape Kennedy voor 75 dollarcents te krijgen was, stemde toe, maar was nog meer verbluft toen de Rus biljetten van honderd gulden begon neer te tellen, maar niet eindigde voor er tien op tafel lagen. Bij een volgende gelegenheid zei hij nog eens f 20.000 over te hebben voor gegevens over twee Amerikaanse atoomonderzeeboten.

Uiteraard liep X minder hard van stapel dan de Rus, waarbij hij erin slaagde hem aan de lijn te houden door hem af en toe ongerubriceerde films en boekwerken te leveren, waarvoor de Rus overigens duizenden guldens uittelde. Wanneer Gloekhow ongeduldig informeerde naar meer geheime gegevens, wist hij het aannemelijk te maken, dat hij het te druk had en nog geen kans had gezien zulk materiaal in handen te krijgen. Het was echter wel duidelijk, dat hij daarmee niet veel langer zou kunnen doorgaan.

Bij de laatste ontmoeting tussen Gloekhow en X, die medio maart plaats vond, stelde de Rus eindelijk in het vooruitzicht dat hun contact volgens de meer orthodoxe regels van het inlichtingenbedrijf zou worden georganiseerd. In de eerste plaats drong hij erop aan, dat X zich een Japanse kleinbeeldcamera zou aanschaffen (uiteraard zouden de kosten worden vergoed) en zich zou bekwamen in het fotograferen van documenten. Later zou hij dan de voor Gloekhow bestemde handboeken kunnen fotograferen en hem de films via een "dode brievenbus" (d.i. een depôt voor geheime stukken) kunnen doen toekomen. Bovendien zei hij het wenselijk te achten elkaar niet meer bij X thuis te ontmoeten, maar "ergens buiten". En hij vroeg een foto van X voor het geval het noodzakelijk zou zijn dat iemand anders contact met hem opnam.

Het leek er derhalve op, alsof er in de relatie tussen X en Gloekhow een belangrijke wijziging zou worden gebracht, waarbij Gloekhow zelf wellicht op de achtergrond zou raken.

Deze ontwikkeling, die er toe zou kunnen leiden, dat de mogelijkheid om Gloekhow later op heterdaad te betrappen bij het plegen van een strafbare handeling wellicht zeer klein zou worden, en het feit dat X de levering van geheim materiaal niet langer zou kunnen uitstellen, waren voor de dienst aanleiding de zaak definitief aan de justitiële autoriteiten over te dragen.

Op 12 april werd Gloekhow te Amsterdam door de Rijksrecherche gearresteerd. Bij zijn aanhouding vocht hij als een razende en tijdens de overbrenging naar het Huis van Bewaring in Den Haag trachtte hij zich te verwonden, kennelijk met de bedoeling later als martelaar te kunnen poseren. Onder het verhoor bleef hij uiterst recalcitrant. Hij bekende zijn relatie met X, doch ontkende de hem tenlaste gelegde feiten.

Gezien zijn voorgeschiedenis was het duidelijk, dat Gloekhow, voorzover het zijn activiteiten betrof anders dan in dienst van Aeroflot, handelde in opdracht van de Russische militaire inlichtingendienst, de GRU. Na een hogere technische opleiding te hebben genoten en te Moskou een aantal jaren aan een technisch-wetenschappelijk instituut verbonden te zijn geweest was hij in 1959 naar Engeland gezonden, waar hij, evenals sinds 1964 in ons land, technisch-wetenschappelijke geheime documenten had trachten te verkrijgen.

Een andere kwestie was het echter, of er op grond van de ter beschikking staande gegevens een houdbare tenlastelegging kon worden geconstrueerd. Verschillende andere Nederlanders die meldden, door Gloekhow op soortgelijke wijze als X benaderd te zijn, bleken niet te kunnen helpen. Het bewijsmateriaal bleef derhalve juridisch beperkt tot de overigens wel overtuigende verklaringen van X.

Op grond hiervan zag het O.M. zich genoodzaakt van vervolging af te zien. Gloekhow werd na vier dagen weer vrijgelaten, doch tegelijkertijd door de minister van Justitie uitgewezen op een termijn van 24 uur. Hij vertrok op 17 april naar Moskou.

- *) NASA : de Amerikaanse National Aeronautics and Space Ad-
ministration.
- JATO : systeem voor een versnelde start van vliegtuigen
door middel van kleine raketten (jet assisted take
off).
- Bell UH 110 : een type helicopter van Amerikaans fabrikaat.
- Seacat : raket gemonteerd op Marine schepen.

STAKINGSOVERZICHT APRIL 1966

Bedrijf : Bouwobject in Banne Buiksloot, Amsterdam-Noord, van Haagse Aann.Mij Intervam.
Aanleiding : Onderaannemers-schilderspatroon weigert accoord te gaan met de door de Amsterdamse schilders geëiste betalingen.
Inmenging vakbonden : ANB(NVV), Amsterdams Bouwvak Comité, Schilderscommissie.
Resultaat : Compromis tussen betrokkenen bereikt, mede door bemiddeling gemeentebestuur.
Aantal werknemers : 150.
Aantal stakers : 7 schilders en 4 glaszetters.
Duur van de staking : 6 maart tot 8 april.

Bedrijf : Diverse Rotterdamse classificeerbedrijven.
Aanleiding : Eis van 4% loonsverhoging m.i.v. 1 maart in nieuwe CAO.
Inmenging vakbonden : Erkende vakbonden.
Resultaat : Werkgevers zijn bereid onderhandelingen te hervatten.
Aantal werknemers : Circa 800.
Aantal stakers : Circa 800.
Duur van de staking : 2 dagen (19 en 20 april).

A G E N D A

<u>Datum:</u>	<u>Bijeenkomst:</u>	<u>Plaats:</u>	<u>Organisatie:</u>
3-7 mei 1967	Vergadering Bureau, Commissies, Exec. Raad WFWW.	Oost-Berlijn	Wereldfederatie Wetenschappelijke Werkers.
6-7 mei 1967	Malente-herdenking.	Malente (W. Duitsland)	C.a. Landelijke Org. Invalidentochten.
9-12 mei 1967	Verg. internat. secretariaat CVC.	Polen	Praagse Chr. Vredes- conf.
13-16 mei 1967	Provinciëntocht.	Door het ge- hele land	Alg. Ned. Jeugd- verbond.
* 13-16 mei 1967	(Fusie) congressen SJ en PSJW.	Callantsoog	"Socialistische Jeugd" en Pac.Soc.Jongeren Werkgr.
23 mei 1967	NVB-stertocht.	Zwolle	Ned. Vrouwenbeweging.
* eind juni begin juli	Conf. over Euro- pese veiligheid.	Wenen	Wereldfed. v. Wetensch. Werkers.
* 6-9 juli 1967	Conferentie over Vietnam en NAVO.	Stockholm	Wereld Vredesraad en Internat.Conf.Disarma- ment and Peace e.a.
* oktober 1967	Conf. over Euro- pese veiligheid.	Wenen	Wereldfed. v. Wetensch. Werkers.
* 1968	IIIe Chr. Vredes- conferentie.	Praag	Christelijke Vredes- conferentie.

* nieuw, c.q. aangevuld.